

ՀՈՎՍԵՓՅԱՆ Մ. Մ.

ԵՊՀ ռադիոհեռուստատեսային ժուռնալիստիկայի
ամբիոնի վարիչ, դոցենտ

ՍՓՅՈՒՌԻ ՀԱՄԱՐ ՏՐՎՈՂ ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ (ՀԱՆՐԱՅԻՆ) ՌԱԴԻՈՅՈՒՄ

Այս տարի լրանում է հանրային (հանրապետական) ռադիոյում Սփյուռքի համար տրվող հաղորդումների խմբագրության հիմնադրման հիսունհինգամյակը: Արդեն հիսունհինգ տարի «Եթերային» կամրջի միջոցով հաստատում կապ է ստեղծված Մայր Հայրենիքի և աշխարհասփյուռ հայության հետ: Ամեն օր ռադիոյի «Հայաստանի ձայն» գործակալությունը (այժմ այսպես է կոչվում Սփյուռքի համար տրվող հաղորդումների խմբագրությունը) 12 լեզուներով 9 ժամ հաղորդումներ է պատրաստում արտերկրի ռադիոունակներին համար, նրանց պատմում Հայաստանի Հանրապետության տնտեսական, սոցիալական, գիտական ու մշակութային կյանքի, մեր հին ու նորօրյա պատմության, Հայրենիք-Սփյուռք առնչությունների ու դրանց սերտացման կենսական նշանակության մասին:

Արտերկրի համար հաղորդումներ պատրաստող ներկայիս «Հայաստանի ձայն» ռադիոգործակալությունը ամեն օր 9 ժամ տևողությամբ 12 լեզուներով հաղորդումներ է ձայնասփռում հայ և ալլազգի ռադիոունակների համար: Հայերեն հաղորդումները տևում են 1,5 ժամ: Ծնորհիվ այս հաղորդումների այժմյան «Հայաստանի ձայն» գործակալության աշխատակիցները, որոնց թիվն առաջին օրերին 11-ն էր, իսկ ներկայումս անցնում է 70-ից, աշխարհի չորս ծայրերում, սփռված հայությանը և ալլազգի ռադիոունակներին 50 երկրներում ամեն օր հաղորդակից են դարձնում Հայաստանում տեղի ունեցող կարևոր դեպքերին ու իրադարձություններին:

Ամեն ինչ, սակայն, սկսվեց դեռևս 1944 թվականին, երբ հանրապետական ռադիոն առաջին անգամ գերկարճալիք եթերով փորձնական հաղորդումներ պատրաստեց Մերձավոր Արևելքում ապրող մեր հայրենակիցների համար: Առաջին փորձնական հաղորդումները բավականին հաջող էին: Սփյուռքի մեր հայրենակիցներն առաջին անգամ լսեցին Մայր Հայրենիքի ձայնը, որը նրանց համար հնչեց իբրև երազ, իբրև կարոտ ու խաբրիկ: Խորհրդային կառավարությունը, հաշվի առնելով Հայրենական մեծ պատերազմում սփյուռքահայերի գործունե աջակցությունն ու նյութական օգնությունը, թույլատրեց եթերակապ հաստատել Մերձավոր Արևելքում ապրող մեր հայրենակիցների հետ:

- Երևա՛նն է խոսում, Երևա՛նն է խոսում,- այսպես սկսվեցին սփյուռքի մեր հայրենակիցների համար տրվող առաջին ռադիոհաղորդումները, որոնք հետագայում

դարձան մշտական «եթերային» կամուրջ, օպերատիվ լրատվական կապ հաստատելով Մայր հայրենիքի հետ՝ դառնալով մեր հայրենակիցների առօրյայի անբաժանելի մասը, պապերի օրրանի հետ հաղորդակցվելու միջոց:

Եթերի բացման առաջին խոսքի /«Երևա՛նն է խոսում»՝ նախադասությամբ/ պատիվն է ունեցել Հայաստանի ժողովրդական արտիստուհի, բոլորի կողմից սիրված, տիկին Հրաչուհի Զինանյանը: Հետագայում նա այնքան է սիրվել սփյուռքահայ ռադիոունկնդիրների կողմից, որ մեր շատ հայրենակիցներ, ի դեմս նրա հանրածանոթ դարձած ձայնի, տարիներ շարունակ իրենց կարոտն են առել հայրենիքից, հարազատներից, ոսկեդեմիկ մայրենիից՝ նրա ձայնը ընդունելով իբրև Հայաստանի ձայնի խորհրդանիշ: Այդ են վկայում դերասանուհուն հասցեագրված հազարավոր նամակները: Տիկին Հրաչուհու «եթերային» կյանքում ուշագրավ էր հետևյալ եղելությունը. 1962 թվականին, երբ նա այցելել էր Սփյուռք, Երևանի ռադիոկայանի ունկնդիրների հետ հանդիպման, ներկաներից մեկը, տպավորված լինելով հաղորդավարուհու աշխատանքով, խնդրել է՝ «Կաղաչեմ՝ Երևանն է խոսում, ըսեք»: Ահա այս սրտառույշ միջադեպը մեկ անգամ ևս փաստեց, որ սփյուռքահայության համար տրվող հաղորդումները ոչ միայն անհրաժեշտ են, այլև պարտադիր ամենօրյա «եթերային» կապ ունենալու Սփյուռքի մեր հայրենակիցների հետ:

1946 թ. հունիսի 27-ին հանրապետական ռադիոն ողջունեց զանգվածային հայրենադարձության առաջին քարավաններին, որին հաջորդեցին մի շարք հաղորդումներ՝ նվիրված ներգաղթին: Ընդառաջելով հանրապետության բնակչության և սփյուռքահայության ցանկություններին՝ ՀԿԿ Կենտկոմը օգոստոսի 8-ին որոշում ընդունեց արտասահմանում ապրող հայության համար մշտական հաղորդումներ պատրաստելու մասին: Սփյուռքահայության համար հաղորդումներ պատրաստող խմբագրության անդրամիկ թողարկումը եթեր հեռարձակվեց 1947 թ. սեպտեմբերի 10-ին, ժամը 19.00-ին, կարճալիք հաճախությամբ: Այդ օրը մեր հայրենակիցներին շնորհավորեցին Ավետիք Իսահակյանն և Վահրամ Փափագյանը: Ամմահ Կոմիտասի «Գարուն ա» երգի՝ հայի հոգու խորքը թափանցող մեղեդու կոչմաներով բացվող ռադիոյի ձայնը մտավ Լիբանանի, Սիրիայի, Իրանի, Քուվեյթի, Թուրքիայի, Եգիպտոսի, Կիպրոսի, Հորդանանի հայկական տները, մշակույթի և ուսումնական հաստատությունները:

- Զեմ կրնար թաքցնել ուրախությունս, ամենդիմադ կուզամ, երբ կլսեմ Հայաստանի ռադիոկայանն Երևանի ձայնն ու երգերը: Այդ պահուն հպարտ կզգամ ինքզինքս զգալով, որ հայրենիք մը ունիմ, որ օր օրի կառաջադիմեմ¹: Հալեպահայ Ներսես Գալֆայանի խոսքը կարծես խտացնում էր մեր հազարավոր հայրենակիցների իղձերն ու կարոտը, սերը վերագտած հայրենիքի նկատմամբ:

Սփյուռքի համար տրվող հաղորդումների խմբագրությունն աստիճանաբար ընդլայնեց ռադիոհաղորդումների աշխարհագրությունը: Օուտով բացվեց արաբե-

¹ Ոսկանյան Վ., Երևանն է խոսում, այսպես սկսվեց 1947 թ. սեպտեմբերի 10-ը, «Եթերում է Երևանը», 1969 թ., 5 ապրիլի:

րեն լեզվով հաղորդումների բաժինը: Հայաստանի ձայնը թափանցեց արաբական երկրներ: Ամեճոթյա մեկժամյա այդ ծրագիրը, որը պատրաստում ու ձայնասփռում էին խմբագրության աշխատակիցները, միլիոնավոր արաբ ունկնդիրներին պատմում էր Հայաստան աշխարհի, հայ-արաբական կապերի մասին:

Սփյուռքի հետ կապը մերձեցնելու համար 1957 թ. ստեղծվեց արտասահմանի համար հեռարձակվող հաղորդումների վարչություն, որի հիմքի վրա 1983 թ. ստեղծվեցին երկու գլխավոր խմբագրություններ՝ հաղորդումների ընդհանուր ծավալը հասցնելով 6,5 ժամի, իսկ 1993 թ. խմբագրությունները միավորվեցին «Արաբս» ռադիոգործակալության մեջ, որն այժմ կոչվում է «Հայաստանի ձայն» գործակալություն:

1955 թ. սկսվեցին կանոնավոր հաղորդումներ եթեր հեռարձակվել եվրոպական երկրներում ապրող մեր հայրենակիցների համար: Հայրենիք-Սփյուռք կապերի «ուկի կամրջի» իր առաքելությունը ռադիոն տարեցտարի ավելի մեծացրեց՝ ծրագրերում ընդգրկելով և եթերածամ հատկացնելով ոչ միայն օտարերկրյա գրոսաշրջիկներին ու Հայաստան այցելած պատվիրակությունների անդամներին, այլև Մայր Հայրենիքում ամեն տարի կատարվագործվելու եկած սփյուռքահայ ուսուցիչներին, տարաշխարհի հայ գրականության, մշակույթի, մամուլի, ռադիոյի աշխատակիցների ելույթներին:

Տարիներ անց, 1962 թ. օգոստոսի 5-ին, Հայաստանի ձայնը հասավ Հյուսիսային և Լատինական Ամերիկա²:

Երևանի ռադիոյի հաղորդումներին իրենց մամակներով և թղթակցություններով մասնակցում էին նաև Սփյուռքի մեր շատ հայրենակիցներ: «Խոսում են մամակները», «Մեր ունկնդիրների հետ», «Ռադիոլստդի պատվերով» հաղորդաշարերն ավելի հետաքրքիր, անմիջական ու լսելի են դարձնում եթերածամը: Դատելով ստացված մամակներից, որոնց թիվը տարեկան կազմում է ավելի քան 4000 /2001 թ. տվյալներով/, հաղորդումների լսելիությունը բավարար չէ Հյուսիսային Ամերիկայում և Մերձավոր Արևելքի առանձին երկրներում:

Այդ բացը լրացնելու, երաժշտաւեր հայրենակիցների հետաքրքրասիրությունը բավարարելու նպատակով «Հայաստանի ձայն» գործակալությունն ամեն տարի արտասահմանի հայկական ռադիոժամերին, մշակութային կազմակերպություններին, ինչպես նաև անհատ ունկնդիրներին մեծ քանակությամբ հայկական երաժշտություն և գրական-գեղարվեստական հաղորդումների ձայնագրություններ է առաքում: Մոնտեվիդեոյի «Ռադիո Արմենիայի», Բոստոնի «Հայկական անկախ ձայնասփռուի», Բեյրութի «Վանա ձայնի», ԱՄՆ-ի, Կանադայի, Բրազիլիայի, Ֆրանսիայի, Ավստրալիայի, Կիպրոսի մի շարք ուրիշ ռադիոժամերի տնօրենները սերտ կապեր են հաստատել «Հայաստանի ձայն» գործակալության հետ, որն էլ սիրով կատարում է նրանց խնդրանքը՝ պատրաստելով և եթեր հեռարձակելով

² Տե՛ս Հովսեփյան Մ. Մ., Հայաստանի ազգային ռադիոյի ժամանակակից փուլը, Ժուռնալիստիկա /տեսության և պրակտիկայի հարցեր/, պրակ Բ, Երևան, 2001, էջ 67.

ու հոգևոր արժեքները, ինչպես նաև հաղորդելու հայաստանյան մշակութային կյանքի առավել ուշագրավ մոտությունները: Սեփական մշակույթի խոր իմացությունը և ազգի ու հայ ժողովրդի կյանքում նրա խաղացած դերի կարևորության գիտակցումը՝ գրական-գեղարվեստական բաժնի հաղորդումների կառուցման անկյունաքարն են: Դարեր շարունակ հայ մարդու ստեղծարար մտքի ու ճարտար ձեռքի արգասիք նյութերն են ու ռզելեն արժեքները իրենց շուրջն են համախմբել ու համախմբում, իրենց հովանու տակ առել ու առնում միլիոնավոր հայերի թե՛ Հայաստանում և թե՛ ի սփյուռս աշխարհի: Այդ արժեքների ըստ արժանվույն քարոզումն ու լուսաբանումը գործակալության գրական-գեղարվեստական հաղորդումների հիմնական ուղղությունն է:

Բաժնի օրակարգից չիջնող հիմնախնդիրներից է նաև մայրենի լեզվի քարոզը, սփյուռքահայությանը մայրենին ողջ հմայքով հասցնելը, նրա գեղեցկությունն ու հարստությունը հավոր պատշաճի ներկայացնելը: Ցանկալի արդյունքին հասնելու համար գործակալության լրագրողները եթերից հնչեցնում են միայն ու միայն մաքուր ու անաղարտ հայերենը: Բաժինը այդ հարցում անում է հնարավորը: Հաղորդումներ են պատրաստվում թե՛ արևելահայերենով, թե՛ արևմտահայերենով, զգալի տեղ են հատկացվում հայոց լեզվի, լեզվաբանության, հայ գրականության ու գրականագիտության հարցերին:

Վերջին տասնամյակների ընթացքում ռադիոգործակալությանը հաջողվել է ստեղծել հարուստ ձայնադարան, և պատահական չէ, որ ազգային-հայրենասիրական երգեր առաջին անգամ հնչեցվել են այս բաժնի պատրաստած հաղորդումներում: Այսօր էլ դրանք մեծ տեղ ունեն ծրագրերում: Բաժինը պարբերաբար ձայնասփռում է նաև հայ միջնադարյան և ժամանակակից պոեզիայի գոհարներ՝ հանրապետության լավագույն ասմունքողների կատարմամբ:

Հետաքննվող հաղորդումներում բավականին տեղ է հատկացվում ինչպես սփյուռքահայ ժամանակակից բանաստեղծ-գրողներին, այնպես էլ հայ դասականներին: Հայ մշակույթի ճանաչված գործիչները, ազգագրագետները մշտական կապի մեջ են այս բաժնի աշխատակիցների հետ: Նրանց ձայնը, խոսքը, ստեղծագործությունը Սփյուռքի ունկնդիրն հասցնելու գործում մեծ է գրական-գեղարվեստական բաժնի դերն ու գործունեությունը:

Գործակալության գրական-գեղարվեստական բաժնում մեծ ծավալի աշխատանք է կատարում «Կոունկ» երիտասարդական ծրագիրը, որը գործում է այդ բաժնի համակարգում: Այս ծրագրով ներկայացվում են առավել հանրամատչելի, հետաքրքիր, ժամանակի ոգուն համահունչ թեմաներ: Ռադիոլրագրողներն իրենց հաղորդումները պատրաստելիս հաշվի են առնում սփյուռքահայ երիտասարդության հետաքրքրությունները: «Կոունկ» ծրագիրը եթերային մեծ ժամանակահատված է հատկացնում հատկապես հայ ժողովրդական, զուսանական, ազգագրական երգերին, իսկ դասական երաժշտությունը մատուցվում է ընտրությամբ: Ծրագրում հաճախակի են հնչում արժեքավոր ձայնագրություններ ձայնադարանի հարուստ ֆոն-

դերից: Երաժշտությունից զատ, երիտասարդությանը հետաքրքրում են ման գրականության, արվեստի, պոեզիայի, սպորտի մասին մոտությունները: «Կոռումկը» հաճախակի հնչեցնում է հայ դասական և ժամանակակից գրողների ստեղծագործություններ /հատվածներ/, կազմակերպվում են «պոեզիայի ժամեր»։ Համրապետության մարզական կյանքը լուսաբանելու համար ծրագրում հիմնադրվել է «Մարզական կյանք» ռադիոհանդեսը, որը պարբերաբար ներկայացնում է ոչ միայն հայաստանյան մարզիկների հաջողությունները, այլև պատմում Սփյուռքի հայազգի մարզիկների և մրանց հաջողությունների մասին: Սակայն չի կարելի ասել, թե «Կոռումկը» իր ընդգրկման շրջանակներում անդրադառնում է երիտասարդությանը հուզող, հետաքրքրող բոլոր հարցերին, և կամ տվյալ հաղորդումները զուտ երիտասարդական բնույթի են. բացթողումներ, իհարկե, կան և այն էլ՝ ոչ քիչ: Սա զալիս է, անշուշտ, սփյուռքահայ երիտասարդությանը լավ չճանաչելուց, լսարանի թույլ պահանջկոտությունից:

«Կոռումկի» գրույցը իր երիտասարդ ունկնդիրների հետ պետք է լինի ամփոփական, անբռնազրոս, անկեղծ: Երիտասարդական հաղորդումներն ունեն Սփյուռքի երիտասարդությանը ուծացումից փրկելու, ազգային արմատներին մոտեցնելու, ճշմարիտ հայ ու հայրենասեր դարձնելու, դաստիարակելու մեծ առաքելություն /Սփյուռքի երիտասարդության մի զգալի մասը հայերեն չգիտի ու չի խոսում/: Փաստը մեկ անգամ ևս հուշում է, թե որքան օրախնդիր է այսօր սփյուռքահայ երիտասարդ սերնդին ուղղված նպատակային հաղորդումների պատրաստումը:

